

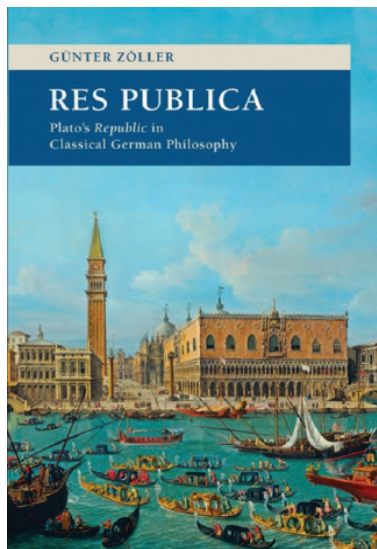
Platón v sociálno-politickom myslení nemeckej klasickej filozofie

Peter Gustáv
Hrbatý

ZÖLLER Günter, 2015. *Res Publica. Plato's Republic in Classical German Philosophy*. ISBN 978-962-996-645-4. 136 s.

„Vieš, že musí byť práve tolko druhov ľudských pováh, koľko je druhov ústav? Alebo si myslíš, že sa ústavy rodia odkiaľsi z duba alebo zo skaly, a nie z mravných názorov vládnuvích v štátoch, ktoré ako pri vážení strhávajú svojou váhou všetko ostatné?“

Platón (Štát 544 E)

V kontextoch Platóna možno vidieť istú analógiu medzi zrodom ústav a filozofických ideí. Veď ani filozofické myslenie sa nerodí „odkiaľsi z duba alebo zo skaly“. V priereze dejín filozofie pozorujeme desiatky faktorov vplývajúcich na človeka oddávajúceho sa filozofii, či už odrážajúcich súdobé pomery, alebo disponujúcich nadčasovou hodnotou. Günter Zöller v roku 2015 vydáva monografiu pod titulom *Res Publica. Plato's Republic in Classical German Philosophy*. Uvedomenie si rôznorodých činiteľov na myseľ filozofa v tomto prípade zohráva hlavnú rolu pri formovaní diela. Nemožno si totižto naivne myslieť, že by najvýznamnejšie osobnosti nemeckej klasickej filozofie pri kreovaní svojich sociálnych koncepcií nebrali do úvahy jeden

z najväčších konštruktov spoločenského usporiadania všetkých dôb. Je pravda, že klasici sa Platónovým pozíciám neoddávajú spôsobom, akým to robí Patočka, na

druhú stranu je podstatné si položiť otázku, do akej miery sú nemeckí veľikáni ovplyvňovaní platónovskými ideami? Práve na túto otázku Zöller explicitne hľadá odpoveď vo svojom diele. Hľadanie filozofických zdrojov sociálno-politických úvah nemeckého idealizmu vystihuje podstatu monografie, ktorá vznikla na základe verejných prednášok a seminárov Güntera Zöllera ako hosťujúceho profesora na Čínskej univerzite v Hongkongu v rámci prednáškového cyklu Tang Chun-I.

V prehľadnej koncepcii štyroch kapitol autor konfrontuje názory Platóna s Kantom, Heglom a Fichtem. Využitie metódy komparácie je uplatňované kritickým spôsobom viac-menej v celom rozsahu diela. Autor neprepadá tendencii násilne hľadať ideologické spojenia medzi antickým a klasickým postojom ku spoločnosti. Jasne sa poukazuje aj na rozdiely, nesúhlasné stanoviská a protichodné pozície Kanta, Hegla a Fichteho¹ voči Platónovi. Dielo svojím charakterom zaraďujeme do odboru dejín filozofie, aj keď badáme celkom zaujímavú ambíciu presahovať svojím obsahom do systematickej filozofie. Vynímajúc prvú kapitolu, ktorá tvorí v diele istý predhovor k tradícii uvažovania o Platónovi, nachádzame istú ideovú transcendenciu v autorovom prístupe k republikánskemu mysleniu: kapitoly sú nazvané „The Ideal Republic: Kant and Plato“, „The Real Republic: Hegel and Plato“ a „The People's Republic: Fichte and Plato“. Vo dvojici Platón – Kant (druhá kapitola) autor reflektuje republikánske postoje skrz komparáciu idealizmu oboch veľikánov a preniká k otázkam republikanizmu. Zaujímavé je poukázanie na obdobnú požiadavku kultúrneho a občianskeho vzdelávania či formovania človeka v oboch prípadoch uvažovania o republike (resp. od aretai k virtue). Spojenie Platóna a Hegla (tretia kapitola) zrkadlí diferenciu reálneho a ideálneho a od Platónovej republiky prechádzame k Heglovmu štátu. Tu nachádzame najvýraznejšie obdobné motívy v antidemokratických postojoch k vládnuceму aparátu. Napokon Zöller finalizuje dielo Fichtem (tretia kapitola), vstupujúc na pôdu občianstva, nacionalizmu a štátu, či lepšie povedané „riše ľudu“. Upozorniť možno na autorovu poznámku, v ktorej kladie základy buržoázných revolúcií novoveku do antického sveta, združujúcou ideou sa javí demokratizmus.

Je zrejmé, že v duchu idealizmu, ktorý je jedným z najvýznamnejších prienikov medzi novovekými filozofmi a Platónom, je možné extrahovať určitú líniu spoločensko-politického myslenia. Na pozadí kategórií republika (Kant) – štát (Hegel) – riša (Fichte), etika – morálka – cnosť, právo, sloboda, národ a i. Zöller konfrontuje nemeckých klasikov s Platónom. Zároveň je v diele predložená čitateľovi istá koncepcia vývoja spoločenského myslenia konca novoveku vo

¹ U Fichteho najmä v podkapitole *An Inner Platonism*. Neskôr sa autor od komparácie mierne odkláňa. Celkovo treba povedať, že kapitoly venované vzťahu Kanta a Hegla s Platónom sú formálne obdobné, avšak pri Fichtem sa autorov prístup k problematike mení.

vzťahu k antickému mysliteľovi. Dielo *Res publica* predstavuje zaujímavý zdroj pre úvahy o sociálnej filozofii 18. a 19. storočia. Monografia tak dáva možnosť nahliadnuť do myšlienok Kanta, Hegla a Fichteho skrz antickú filozofickú tradíciu.

Za azda najvýraznejší nedostatok práce možno považovať istý komparatívny nepomer, či lepšie povedané dominanciu interpretácie osvietencov vo vzťahu k Platónovi. Autor nevenuje dostatočnú pozornosť antickej spoločnosti, v ktorej sa Platónovo myslenie formuje. V prvej kapitole *The Polity: Plato and The Republican Legacy* síce vidíme snahu o zasadenie Platóna do historických kontextov, ale Zöller až veľmi rýchlo opúšťa antické Grécko a upína sa na rímsku tradíciu. V diele síce nachádzame postoje klasikov voči antike, ale nenachádzame komparačný obraz v reálnom historickom výskume polis, či už vlastnom, alebo sprostredkovanom. Ako príklad môže slúžiť časť *Reason and Reality*, kde sme síce konfrontovaní s Heglovým „reason“ o Aténach, ale nie priamo s antickou „reality“, ktorá jeho úvahy buď potvrdzuje, alebo vyvracia. Iný problém nachádzame v časti *State and Nation*, kde sa autor úplne oddáva Fichtemu bez ohľadu na antické pohľady na problematiku, pričom by jednoznačne stálo za úvahu postaviť proti sebe Fichteho „germánsky nacionalizmus“ a antický „polis patriotizmus“. Avšak vzhľadom na zámer diela, ktorým je zobrazit Platónove vplyvy na klasickú nemeckú filozofiu, sa môže zdať táto faktická poznámka mierne nelegitímna. Vychádzajúc totiž z Zöllerovho zamerania, je zrejme, že dôraz diela bude práve na nemeckých idealistov. Zaujímalo by nás tiež autorov postoj k praktickým možnostiam realizácie ideí nemeckej klasickej filozofie vo vzťahu k štátu. Vezmeme totiž do úvahy, že práca kladie Kanta, Hegla a Fichteho vedľa Platóna, ktorý sa svoje spoločensko-politické vízie – ideály reálne podujal uskutočniť. K akej veľkej dezilúzii by došlo v prípade, že by tak učinili klasici?

Aj napriek vyššie uvedenému možno dielo označiť za kvalitnú interpretačnú literatúru, ktorej záber dostatočne obopína problematiku a predstavuje čitateľovi koncepcie nemeckej klasickej filozofie a platónskej tradície vo vzťahu k spoločenskému mysleniu. Ťažisko diela je predovšetkým v rozboroch pozícií Kanta, Hegla a Fichteho z platónskeho pohľadu. Za uznanie stojí i príloha monografie, v ktorej nachádzame anglický preklad Fichteho poznámok k prvým trom knihám Platónovho *Štátu*. Práca *Res Publica* môže predstavovať cenný zdroj informácií ako v štúdiu, tak i pri vedeckej práci či samostatných filozofických úvahách čitateľa.

Mgr. Peter Gustáv Hrbatý

Inštitút filozofie

Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove

hrbatyp@gmail.com